

LÉVAY FERENCZ EMLÉKEZETE.*

(1848—1895.)

„Sokan dicsőségnek vélik, ha tettek által, bár vész és átok között, óriási magosságra emelkednek, s magok körül bámulást támasztanak: én azt hiszem, hogy a dicsőség minden nemei közt legdicsőbb az, midőn valaki egy egész hazának szerelme és egy egész embernyom áldása.”
Költsey.

Félve emelek szót, hogy lerójam Társulatunk kegyeleti adóját azon tagtársunk iránt, aki még nem régen közöttünk és velünk, tanügyünk fejlesztése körül oly lelkesen fáradozott.

Félve emelek szót, mert attól tartok, hogy nemes alakját kellően visszaidézni nem tudom; lelkesedését jellemezni, tevékenységét méltatni képes nem leszek. Ut desint vires...

Az a tisztelet és szeretet, melylyel az oly korán elhunyt iránt mindenkor viselkedtem, az a bizalom, melyre együletünk elnöksége méltatott, amidőn ebben az ünnepélyes órában általam kívánja tolmácsolni mély részvétét: bátorít fel arra, hogy *Lévay Ferencz*-nek, társulatunk egyik előkelő tagjának méltatására t. hallgatóim figyelmét kikérjem.

És most köszöntlek, drága barátom, mint a nehéz munka emberét, a népoktatás barátját és vezetőjét; köszöntlek mint az igazság hívét, a ki ellensége voltál mindenkor az ötletszerű tervezéseknek, a reklámhajhászó légvárac alkotásának.

A munka embere voltál kora ifjúságotól — haláلودig. Nem kedvetlenedtél el soha, bármiként is sujtott a sors csapásaival, anyagi gondjaival, mert lelkedben a nagyratörés, a haladás után lelkesedés éltető tüze égett. Szembe szállsz a sorssal! Már ifjú korodban gondoskodik testvéreidről s teszed ezt később odaadó, példás módon az általad oly forrón szeretett családotról — végső lehelletedig.

A szerezse nem szegődött hozzád, nem áldott meg javakkal; osztályrészed a küzdés és nélkülözés volt. Míg oly sokan a sors

* Felolvasta a szerző a M. Pæd. Társulatnak 1895. október 26-ikán tartott rendes havi ülésén.

kezetől sújtva lesüljednek a köznapiság enyészetébe, Te kitartó voltál mindenkor, ha nemes eszmék megvalósításában kellett fáradnod. De nemcsak magad maradsz meg híven a haladás göröngyös pályáján, de társaidat is arra ösztönözöd szíved egész hevével még akkor is, amidőn a végzet a legkeserűbb megpróbáltatást, a testi és lelki fájdalmak özönét zúditja reád. Egy szebb jövőbe vetett hit, a tanult és boldog Magyarország eszményképe volt az a varázserő, melyből mindig új erőt merítettél a kitartásra és a mely nem engedte, hogy panaszra fakadjanak ajkaid. Ellenkezőleg a kitartásra való buzdítás szavát hallattad még a válság napjaiban is, amikor a remény derüjére lelkedben a csüggedés köde borult. Egész odaadással szeretettel tanügyi kérdéseinkkel foglalkozni, mert tudtad, hogy hazánk felvirágzását azok helyes megoldása előmozdíthatja.

Jogi tanulmányaid ellenére, a hivatás, szeretet a tanári pályára késztet (1872) megszerzed a középiskolai oklevelet s mint főreáliskolai tanár azonnal észreveszed azokat a fogyatkozásokat, a melyek a legmagyarabb városnak, Szegednek tanügyi fejlődését megakasztották. Ezek megszüntetése végett részt veszel a szegedi közügyek intézésében, mint törvényhatósági és iskolaszéki tag, sőt még a napisajtó hasábjain is hirdeted a reformokat, szóval mindenképpen és mindenképpen kapacitálni törekszel annak belátására, hogy minő fontos szerepe van az iskolának s azok munkásainak, a tanítóknak. A Te érdemed, hogy Szegeden is elnémult a quem dii oderunt... A szegedi tanítók örök hálája fűződik ehhez a nemes agitációhoz, mely javadalmazásuk emelését célozta!

Ily lelkes buzgalom mellett nem csodálkozhatni, hogy a közoktatási kormány is felkereste Lévayt, a midőn a csongrádi tanfelügyelőség megüresedik. (1884.) Lévay mint tanfelügyelő is tovább folytatta kezdeményezését, sikeréről tanubizonyoságot tesznek a keresk. és felsőbb leány, valamint a nőipariskolák, a tankötelezettség szigorú ellenőrzése, végül a czélszerű iskolaépítkezések. A tanítás eredményességét is ellenőrizte, a mennyiben ezt főleg a községi tanfelügyelet tette lehetővé. Tanítói és polgártársai részéről ez a munkálkodás kellően méltatott, de a legszebb méltatás még hátra volt és esemény számba ment.

Gönczy, népoktatásunk alapvető szervezője nyugalomba vonult. Kiváló férfiak jelentkeztek, hogy örökét átvegyék, a kormány

bizalma azonban a tanügy egy szerény, de kipróbált munkását, Lévayt tisztelte meg bizalmával (1890). A tanügyi közvélemény örömmel üdvözölte e kinevezést. Megható jelenetnek voltunk szemtanúi akkor, midőn a szegedi tanítóóság búcsú-ünnepélyét rendezte. A szeretet és ragaszkodás oly őszintén nyilatkozok, hogy a kik jelen voltunk a legszebb reményeket fűztük Lévay budapesti működéséhez. De ha valakinek, úgy nekünk tanfelügyelőknek örülnünk kellett, hogy egy kartársunk lett a kormány tanácsosa, mert tőle vártuk, hogy szervezetünk hiányait konstatálni és megszüntetni fogja. Az a vélemény, hogy Lévay veszi át Gönczy munkakörét, nem teljesült, mert Apt Kamill halála után kiváló kulturpolitikuskunk és publicistánk, parlamentünk egyik kimagasló tagja, *Szathmáry György* vette át a népoktatási ügyek vezetését. Lévay készséggel hajlott meg e kinevezés előtt, mert képes volt méltányolni a még fényesebb multtal bíró nagytehetséget, tudva, hogy az egy szebb jövőnek biztosítéka! Mindazonáltal Lévay eszméit, jó akarátát, habár kisebb körben, képes volt realizálni.

Nagy kérdések kerültek napirendre. *Tanító képezdeink* gyarló állapotát a közokt. tanács iskolalátogatói majdnem agyon kritizálták, a minnek eredménye a képezdei biztosi intézmény szervezése volt. A *kisdedóvó-törvény* megalkotásánál a népoktatási törvény revíziójának szükségessége derült ki és ehhez gyűjteni kezdik az óta az adalékokat. Lévay a kisdedóvó-törvény végrehajtása körül az állami felügyelet lehető szigorítását sürgette, de tartózkodott mindenféle provokáló rendszabályoktól. Így, a midőn egyesek azt akarták, hogy a kisdedóvókat igazolatlanul kerülő gyermekek szükség esetében csendörökkel is fel vezetessenek, a mostani enyhébb eljárás mellett foglalt állást. A *statisztikát*, a tanfelügyelők rémét, mérsékeltabb adatokkal szűkebb keretbe szorította. A *tanfelügyelők számára* kiadandó új utasítással is foglalkozott, de nem tudom, vajjon ezen dolgozata elkészült-e? A *rossz tankönyveknek* elvi ellensége volt s azoknak kiküszöbölése és megbuktatása mellett még akkor is felszólt, a midőn a szerzők tanfelügyelők vagy szegedi tanítók voltak. Az approbálást feltétlenül szükségesnek tartotta. Nagy figyelemmel kísérte a *kereskedelmi és ipar oktatás* újjászervezésének munkáját, s különösen kikelt a magán tanulói intézmény ellen. Hogy ez némileg megrendszabályoztatott, azt első sorban Lévay kitartó buzgalmának és megokolt előterjesztéseinek

köszönhetni. Az állami tanférfiak *fizetésének rendezése* valamint az új *nyugdíj-törvény* körül valóban dicséretes módon hatott közre. De különösen nagy súlyt fektetett az adminisztráció rendszeres voltán, ellensége volt az úgynevezett «hasból» való felterjesztéseknek és hogy a megokolást lehetővé tegye, hozzá látott az elvi jelentőségű *rendeletek tárának* összeállításához, mely 1893-ban Morlin és Szuppán társszerkesztősége mellett meg is jelent. Ez az első nagyszabású forrásművünk, mely a rendszeres adminisztrációt lehetővé teszi. Lé vay hivatalos teendői között időt szakított magának arra is, hogy a *közoktatási tanács* tárgyalásain részt vegyen, a hol teljes őszinteséggel mondotta el véleményét a napirendre kitűzött tárgyakról, viszont nem neheztelt azért, ha véleménye helyeslésre nem talált. Jogi képzettsége nagy előnyére vált a debattok alkalmával s nem egyszer döntötte el a javaslatok sorsát. Érdekes volt az a nyilatkozata, a melyet a *tanfelügyelők érdekében tett*, a midőn a felsőbb leányiskoláknak a tanfelügyelet alól való kivétele volt napirenden. Ekkor Lé vay erőlyesen utasította vissza azt az állítást, hogy népiskolai tanítókból lett tanfelügyelők nem lehetnek illetékesek a felsőbb leányiskoláknál alkalmazott középiskolai oklevéllel bíró tanerők működésének ellenőrzésére. Szerinte a tanfelügyelőkől megkövetelendő kvalifikációt a törvény szabályozza ugyan, de tanfelügyelővé nem az oklevél, hanem a tanügy terén kifejtett sikeres működés képesíti a tanférfiakat és saját tapasztalataira való hivatkozással jelezte azt, hogy a tanfelügyelői karban több oly kitűnő egyént ismer, a kik időközileg tapasztalataik és tanulmányaik folytán néptanítói oklevelük ellenére akárhány középiskolai tanárt felülmultak. Az arravalóságot nem a vizsgálatok sorrendje, hanem a tanügy iránti érzék, lelkesedés és tapintat szabja meg. Ezeket a középiskolai tanárból lett tanfelügyelő, a lelkiismeretes adminisztrátor mondotta!

Lé vay, mint maga mondá — a miniszteriumhoz nem ment eszmék nélkül. A bürokratizmus molocha azokban azok tetemes részét elnyelte. Az a tenger akta, a miknek elintezésében görnyedt; annyira igénybe vette minden idejét, hogy eszméi kidolgozására alig ért reá, majd későbbi betegeskedése szolgált ebben akadályául. Lé vay ugyanis a reggeltől-estig tartó irodai teendői között sulyosan megbetegedett. A miniszteriumban dr. Berzévicy államtitkár úr gondoskodása folytán apasztották ugyan teendőit, de már... késő

volt. Betegen is fel-feljárt irodájába, eljött hozzánk, de sorvasztó baja . . . testi, lelki erejét rohamosan kezdé felemészteni. *Dr. Wlas-sich* nagylelkűen felmentette Lévayt teendői alól, hogy mielőbb felüdülhessen, azonban betegeskedése nem szűnt meg. Mindinkább távol tartotta magát tőlünk, hábár egész lelke a közöttünk való időzésre ösztönözte. Hisz még volt egy kedvelt eszméje: *az ismétlő oktatás*, melyet még Szegeden való tartózkodása alatt vetett fel, ennek a reformálását akarta Társulatunkban napirendre tűzni, de már nem volt módjában.

Láttuk, fájdalommal láttuk enyészetnek indulni azt a férfit, a ki képzettsége és jelleme folytán arra lett volna hivatva, hogy reformtörökvéseink között szószólónk legyen. Idő előtt, java korában f. é. május hó 2-án hunyt el. A nagy veszteséget érezzük és fájdalommal vagyunk kénytelenek bevallani, hogy a nemesen gondolkozó tanférfiu — jobb sorsra volt érdemes. Ő nem volt ephemer-jelentőségű tisztviselő, teendőit a hivatás szeretet odaadásával végezte, ehhez járult a tapasztalaton átszűrődött határozott véleménye. Lévay nagy előszereettel azon munkálkodott, hogy a tanítói fizetések minden soron emeltessenek, de ezzel kapcsolatosan ostromolta azt a tanítói körökben néha tapasztalható tunyaságot, mely az önképzést, a tanulmányok folytatását elhanyagolja. *Barátja volt Társulatunknak* is. Tőlünk várta, hogy a tudományos pädagogiát népszerűsítjük, hogy újabb eszmék felvetésével és megbeszélésével a tanügyi adminisztráció helyes útját egyengessük. Tudta, milyen nehézségekkel kell küzdenünk, sikeres haladásunk előmozdítása érdekében illetékes helyen ő is felszólt, sőt, a mint említém, az ismétlő oktatás reformálása iránt körünkben mozgalmat akart indítani. A sors könyvében azonban másként volt ez megírva.

Lévay nincs többé! Egy nemesen érző pädagogus porladozik a rideg sírhant alatt, de nem jeltelenül. Mert ha nem is szerepelt, mint korszakot alkotó tanférfiu, működéséhez még is a közelismerés és hála fűződik. A képzett tanférfiu, a tanítóit szerető tanfelügyelő, a jó kolléga, a fáradhatatlan miniszteri főtisztviselő emlékét mindig kegyelettel fogják megőrizni pädagógusaink.*

Legyen áldott emléke!

VERÉDY KÁROLY.

* Lásd: *Pädagogiai Szemle* 1890. Nemzeti nevelés 1890.